

Nr 87.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om förbättrade förmåner för i statens tjänst återanställda pensionärer.
(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundqvist m. fl.* (I: 106) och den andra inom andra kammaren av herr *Kyling m. fl.* (II: 113), har hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, dels att bestämmelserna för ordinarie befattningshavare angående semester, sjukledighet och sjukledighetsersättning, fri läkarvård och medicin samt begravningshjälp göres tillämpliga jämväl för återanställd pensionär, dels att utredning företages rörande lämpligheten av att vid återanställning i statens tjänst den återanställda tillerkännes samma lönegradsplacering som ordinarie befattningshavare även i det fall att ny lönegradsplacering vidtagits.

Till stöd för ifrågavarande förslag anföres i motionen II: 113 följande.

Under de senaste åren har rekryteringen av särskilt kvalificerad personal till statlig verksamhet understundom erbjudit svårigheter. En orsak härtill har varit förskjutningen mellan löner i statlig och enskild tjänst. Den enskilda verksamheten kan på ett framgångsrikt sätt konkurrera med den statliga verksamheten, som är bunden av ett bestämt avlöningssystem, fixerade anslag, tjänsteförteckningar och lönegradsskalor. De affärsdrivande verken har också gjort framställningar om att få friare händer för att kunna nyanställa och behålla värdefull personal i erforderlig utsträckning.

Någon lättnad har nåtts genom att man i viss utsträckning förmått pensionärer att taga återanställning i sådana fall, där de ansetts arbetsföra och kapabla för erforderliga uppgifter. De avlöningsförmåner, som därvid erbjudes, är emellertid relativt blygsamma. Huruvida denna lönepolitik är förenlig med statsnyttan vid nuvarande rekryteringsförhållanden — särskilt i fråga om kvalificerad arbetskraft — skall vi här icke ingå på. Däremot anser vi oss böra ifrågasätta, om icke de allmänna förmåner som de ordinarie tjänstemännen åtnjuter borde tillerkännas även pensionärer som återanställes.

För närvarande får den återanställda icke åtnjuta annan semester än den med återanställningsbefattningen förknippade, vilket ofta innebär en reduktion av denna, icke åtnjuta sedvanlig sjukledighet, icke åtnjuta sjukledighetsersättning genom reglementsenligt avdrag, icke åtnjuta fri läkarvård, fria läkarintyg eller fri medicin. Dödsboet erhåller icke heller begravningshjälp.

Då man väl icke kan göra gällande, att en tjänsteman skulle vara i mindre behov av semester eller mindre utsatt för sjuklighet eller ha lättare att själv bestrida läkarvård och medicin efter pensioneringen än före densamma, synes bestämmelserna i fråga innebära en icke skäligen reduktion av löneför-

månerna för den återanställda. Härtill kommer att ersättningen tillsammans med pensionsbeloppet icke får överstiga avlöningen vid avgångstillfället.

Resultatet av denna förmånsreduktion blir att statspensionären vid god arbetstillgång ofta avstår från fortsatt anställning inom den statliga administrationen och i stället där så är möjligt hos privat arbetsgivare skaffar sig en arbetsinkomst, som kan vara lika stor som eller ännu oftare större än vad han haft under statsanställningen. För staten kan detta i vissa fall vara föga tillfredsställande.

Vid 1952 års riksdag väcktes motioner i denna fråga (I: 63 och II: 89). I sitt utlåtande nr 33 framhöll statsutskottet bl. a., att enligt vad utskottet inhämtat förevarande spörsmål vore föremål för övervägande inom civildepartementet; ett ställningstagande i frågan skulle vara att vänta inom den närmaste tiden. Något sådant har emellertid oss veterligen icke tagits från departementets sida i denna fråga.

Med hänsyn till statens intresse av att i den mån så anses erforderligt kunna tillvarata de pensionerades arbetskraft anser vi den i och för sig naturligaste lösningen vara, att vederbörande vid återanställningen beredes samma förmåner som utgår vid ordinarie tjänst och således i händelse av ny lönegradsplacering för befattningen erhåller lön och andra förmåner enligt denna. Såsom ett minimum påyrkar vi, att en återanställd måtte tillerkännas de allmänna förmåner som utgår vid ordinarie tjänst. En ändring härom bör skyndsamt och snarast möjligt komma till stånd.

Över förevarande motioner har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, yttrande avgivits av *statens lönenämnd*, varjämte *tjänstemännens centralorganisation* och *statstjänarkartellen* beretts tillfälle yttra sig över motionerna. Ifrågasvarande yttranden finnes fogade såsom *bilagor A—C* vid detta utlåtande.

Utskottet. Såsom statens lönenämnd påpekat, har Kungl. Maj:t genom beslut den 13 juni 1952 meddelat bestämmelser om ersättning åt pensionerade tjänstemän vid återanställning hos statistiska centralbyrån. Enligt nämnda beslut — som har fått prejudicerande verkan även inom andra delar av den allmänna civilförvaltningen — skall den som efter avgång med pension av statsmedel återanställes såsom extra tjänsteman anses tillhöra avdragsgrupp 3, vilket innebär att han i avseende å åtnjutande av s. k. sociala förmåner blir likställd med ordinarie tjänsteman. Enligt beslutet skall vidare vid arvodesanställning till utgångspunkt för arvodets bestämmande tagas det belopp, varmed arvodet bort utgå, därest tjänstemannen icke åtnjuter pension. Enligt vad utskottet inhämtat har motsvarande bestämmelser vunnit tillämpning även inom affärsverken. Motionerna torde därför inte påkalla någon riksdagens åtgärd. Frågan huruvida, såsom i det av tjänstemännens centralorganisation avgivna yttrandet ifrågasättes, bestämmelserna i fråga böra meddelas i form av författning i stället för genom särskilda beslut, utgör en fråga som det ankommer på Kungl. Maj:t att avgöra.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,
att motionerna I: 106 och II: 113 icke må föranleda någon
riksdagens åtgärd.

Stockholm den 13 april 1954.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 85.

Till riksdagens statsutskott.

Genom remiss den 13 februari 1954 har Kungl. Maj:t anbefallt statens lönenämnd att till riksdagens statsutskott avgiva utlåtande över de likalydande motionerna I: 106 och II: 113 om förbättrade förmåner för i statens tjänst återanställda pensionärer. Med anledning härav får lönenämnden anföra följande.

I sitt den 29 december 1950 avgivna betänkande med utredning och förslag rörande avgångsåldern för civila anställningshavare i statens tjänst m. m. framlade 1948 års pensionsålderskommitté ett förslag till regler i fråga om avlöning vid återanställning av pensionärer. Kommitténs förslag innebar i huvudsak följande.

Såsom lämplig normalregel vid återanställning i här avsedda fall funne sig kommittén böra förorda, att befattningshavare, som åtnjöt oavkortad pension på grund av tidigare tjänst samt återanställdes mot arvode utan rätt till andra sociala förmåner än semester enligt semesterlagen, komme i åtnjutande av sammanlagd inkomst av pension och arvode till belopp, som ungefärligen motsvarade 125 procent av senast uppburna avlöningsförmåner, I fråga om pensionär, som anställdes såsom extra tjänsteman, förordade kommittén med hänsyn till de sådan tjänsteman tillkommande sociala förmånerna, att den enligt nyss angivna grunder behållna inkomsten nedsattes med förslagsvis 10 procent.

Beträffade det fall, då en pensionär återanställdes för utförande av mindre kvalificerade göromål än de som ålegat honom i senast innehavd befattning, syntes det kommittén rimligt och även principiellt riktigast, att den sammanlagda förmånen blev lägre än i nyss behandlade fall, då pensionären toges i anspråk för likvärdiga arbetsuppgifter. Förmånerna syntes också böra vara lägre ju större skillnaden vore mellan de före pensionsavgången och de därefter omhändertagna arbetsuppgifterna. Kommittén hade såsom allmän norm i dylika fall föreslagit, att en pensionär, som återanställdes med arbetsuppgifter i lägre lönegrad, erhöle samma behållna inkomst utöver pensionen som en befattningshavare i sistnämnda lönegrad, som återanställdes i oförändrad ställning.

I fall, då det ur statsverkets synpunkt vore särskilt önskvärt att utnyttja pensionerade befattningshavare för arbetsuppgifter i lägre grad på grund av behov av arbetskraft för dylika uppgifter, syntes enligt kommittén möjligen den situationen kunna uppstå, att det för att förvärva behövlig äldre arbetskraft kunde bli erforderligt att erbjuda en befattningshavare ersättning, vilken mindre än som skulle bli en följd av hittills angivna beräkningsgrunder avveko från de förmåner, som skulle ha tillkommit honom, därest han tagits i anspråk i likvärdig befattning. För sådana fall syntes kunna tillämpas en i fråga om procentsatsen för avdraget glidande skala, förslagsvis så konstruerad att procentsatsen minskades med 1 å 2 procent för varje lönegrad, varmed åtskillnad mellan arbetsuppgifterna kunde anses föreligga.

I utlåtande den 24 februari 1951 över berörda betänkande framhöll lönenämnden att det enligt nämndens mening knappast vore möjligt eller lämpligt att så noggrant reglera återanställningsvillkoren som kommittén förordat. Kommitténs förslag förefölle nämnden alltför stelt. Kommittén hade visserligen förklarat sig inse, att med hänsyn till de växlande förhållandena i de fall, då återanställning kunde komma i fråga, det vore erforderligt att lämna möjligheten öppen att med avvikelse från de åsyftade generella grunderna

anpassa återanställningsvillkoren efter de föreliggande särskilda omständigheterna. Enligt nämndens mening vore förhållandena så växlande, att generella regler i den omfattning kommittén föreslagit knappast kunde meddelas. I fråga om anställningsformen för återanställd befattningshavare pekade lönenämnden på att en pensionerad tjänsteman, som återanställdes såsom extra, regelmässigt komme att tillhöra avdragsgrupp 3 och därigenom erhålla samtliga sociala förmåner, som utginge enligt Saar. Enligt lönenämndens uppfattning måste det anses mindre lämpligt att en pensionsavgången tjänsteman vid återanställning ägde rätt till exempelvis fri sjukvård och avlöning under sjukdom; vidare syntes svårigheter komma att uppstå vid bedömandet av när anställningen vid sjukdom skulle upphöra. Den extra anställningsformen borde därför undvikas. Såsom kommittén även syntes ha åsyftat, borde en befattningshavare, som åtnjöte pension, i normalfall återanställas mot arvode utan rätt till andra sociala förmåner än semester.

Motionärerna framhålla, att ställning icke tagits från civildepartementets sida till 1948 års pensionsålderskommittés ovan refererade förslag. Med anledning härav får lönenämnden erinra om Kungl. Maj:ts beslut den 13 juni 1952 angående ersättning åt pensionerade tjänstemän vid återanställning hos statistiska centralbyrån (avskrift härav bifogas).

Under hänvisning till vad sålunda förekommit avstyrker lönenämnden bifall till motionerna.

I avgörandet av förevarande ärende ha deltagit undertecknad, ledamöterna Ager, Broomé, Hellenius, Lindholm, Sundelin och Werner samt suppleanten Nelgård. Vid ärendets handläggning ha jämväl närvarit ledamöterna Frösell, Persson, Ruist, Schultz och Ström samt suppleanterna Bäck, Rydberg och Sjöborg.

Stockholm den 11 mars 1954.

E. JOHANSSON.

I. Wetterblad.

(Till bilaga A.)

Till statistiska centralbyrån.

Genom beslut den 17 december 1948 meddelade Kungl. Maj:t bestämmelser angående löneförmåner för vissa tjänstemän hos statistiska centralbyrån, vilka åtnjöte pension av statsmedel.

Sedan 1948 års pensionsålderskommitté i betänkande den 29 december 1950 avgivit förslag bland annat i fråga om ersättning vid återanställning av tjänsteman efter pensioneringsperiodens utgång, har statistiska centralbyrån i skrivelse den 1 oktober 1951 gjort framställning i fråga om avlöning åt pensionerade tjänstemän vid återanställning hos centralbyrån.

I anledning av framställningen finner Kungl. Maj:t gott att, för tillämpning från och med den 1 juli 1952, meddela följande bestämmelser och anvisningar i fråga om anställning vid statistiska centralbyrån av tjänsteman som avgått med pension av statsmedel.

1. Vid *anställning såsom extra tjänsteman* bör lönegradsplaceringen bestämmas utan hänsyn till att tjänstemannen åtnjuter pension. Å lönen för månad, i förekommande fall beräknad med löneavdrag i anledning av tjänst-

ledighet m. m., skall verkställas avdrag med belopp motsvarande pensionen, dock att avdraget icke i något fall skall överstiga

a) för tjänsteman, som vid avgång med ålders- eller förtidspension tillhör pensioneringsperiod I, II eller III och som uppnått den levnadsålder, vilken utgör övre gräns för respektive pensioneringsperiod: 40 procent av lönen, vilket procenttal skall minskas med 0,4 för varje hel procent, varmed tjänstemannens pension understiger hel pension, och

b) för annan med ålders- eller förtidspension avgången tjänsteman: 65 procent av lönen, vilket procenttal skall minskas med 0,65 för varje hel procent, varmed tjänstemannens pension understiger hel pension.

Med under a) avsedd tjänsteman likställs tjänsteman, som före den 1 juli 1951 avgått med ålders- eller förtidspension från tjänst, för vilken då gällt minst 60 års pensionsålder, vad angår förtidspensionerad tjänsteman dock först sedan han uppnått den levnadsålder, som motsvarar pensionsåldern. Extra tjänsteman, varom här är fråga, skall anses tillhöra avdragsgrupp 3.

2. Vid *arvodestjänst* bör till utgångspunkt för arvodets bestämmande tagas det belopp, varmed arvodet bort utgå, därest tjänstemannen icke åtnjutit pension. Härvid bör hänsyn tagas till lönen vid jämförlig lönegrads-placerad tjänst, dock att hinder icke föreligger att höja sålunda avvägt belopp med högst 10 procent, därest tjänstemannen icke medgives åtnjuta andra sociala förmåner på grund av anställningen än semester och semesterersättning motsvarande vad som skulle ha gällt vid jämförlig anställning såsom extra tjänsteman.

Arvodet bör herefter jämkas med tillämpning av vad under 1. punkten sagts beträffande avdrag å lönen för extra tjänsteman.

Detta får jag, på nådig befallning, härigenom meddela.

Stockholm den 13 juni 1952.

FOLKE ERICSON.

Bilaga B.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), som genom remiss den 13 februari 1954 beretts tillfälle avge yttrande över de likalydande motionerna I: 106 och II: 113 om förbättrade förmåner för i statstjänst återanställda pensionärer, får med anledning härav anföra följande.

I motionerna hemställs att bestämmelserna för ordinarie befattningshavare angående semester, sjukledighet och sjukledighetsersättning, fri läkarvård och medicin samt begravningshjälp göres tillämpliga jämväl för återanställd pensionär och att en utredning kommer till stånd rörande lämpligheten av att vid återanställning i statstjänst den återanställda tillerkännes samma lönegradsplacering som ordinarie befattningshavare, även i det fall att ny lönegradsplacering vidtagits.

I motionen framhålls att motioner tidigare väckts i denna fråga och att statsutskottet i anledning därav framhållit, att förevarande spörsmål vore föremål för övervägande inom civildepartementet och att ett ställningstagande i frågan skulle vara att vänta inom den närmaste tiden. Så har, i motsats till vad motionärerna angivit, också skett genom att Kungl. Maj:t i brev till statistiska centralbyrån den 13 juni 1952 meddelat bestämmelser angående löneförmåner för vissa tjänstemän hos statistiska centralbyrån, vilka åtnjöt pension av statsmedel. Detta kungl. brev torde sedermera ha fått prejudicerande verkan även inom andra delar av statsförvaltningen.

I nämnda kungl. brev meddelas föreskrifter om pensionerad tjänstemans förmåner vid återanställning antingen som extra tjänsteman eller som arvodesanställd. Vid anställning såsom extra tjänsteman skall vederbörande i löneavdragshänseende betraktas som tillhörande grupp 3, vilket innebär jämställdhet med ordinarie befattningshavare. Vid arvodesanställning, som ej är förknippat med andra sociala förmåner än semester, har man i stället lämnat öppen möjligheten att bestämma högre arvode än som skulle ha tillämpats för lönegradsplacerad tjänst med jämförbara arbetsuppgifter i syfte att därigenom kompensera tjänsteman för frånvaro av övriga sociala förmåner.

Reglerna för reduktion av lönen innebär, att de sammanlagda förmåner-na får överstiga vad pensionären uppburit i lön vid avgångstillfället, särskilt vad gäller den, som avgått vid pensioneringsperiodens övre gräns.

Det i motionernas yrkande, första delsatsen, framställda förslaget, ger TCO icke anledning till annat uttalande än att det vore önskvärt att bestämmelsernas allmängiltiga verkan klarlades genom att de meddelas i form av en kungörelse i stället för ett kungligt brev ställt till viss myndighet. Bestämmelsernas materiella innebörd anser TCO kunna godtagas i avvaktan på den definitiva reglering av hithörande frågor som TCO förutsätter skall komma till stånd på grundval av förslag från 1951 års pensionsutredning.

Beträffande den av motionärerna önskade utredningen rörande lönegradsplaceringen vid återanställning i statstjänst får erinras om gällande bestämmelser i Saar rörande lönegradsplacering av extra och extra-ordinarie tjänster, varvid jämförelser skall göras med sådana ordinarie tjänster, vilka åligga motsvarande eller likvärdiga arbetsuppgifter.

Stockholm den 23 mars 1954

för TCO:s statstjänstemannasektion
M. GUSTAFSON.

L. Didron.

Bilaga C.

Till riksdagens statsutskott.

Statstjänarkartellen har beretts tillfälle avge yttrande över två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Lundqvist m. fl. (I: 106) och den andra inom andra kammaren av herr Kyling m. fl. (II: 113), om förbättrade förmåner för i statens tjänst återanställda pensionärer.

Vi får i anledning härav anföra följande.

Återanställning av pensionerad personal torde — i vart fall då det gäller personal i de lönegrader kartellens organisationsområde omfattar — nu förekomma i ytterst liten omfattning. Anledningen härtill är, att behovet av arbetskraft kan fyllas på annat sätt, bl. a. genom en fortgående rationalisering med minskat personalbehov som följd. I de fall behov av äldre personal föreligger, och personalen önskar tjänstgöra efter uppnådd pensionsålder, ger gällande pensionsbestämmelser normalt erforderliga möjligheter. Nu gällande ordning med pensioneringsperioder istället för fasta pensionsåldrar ger sålunda utrymme för personalen att med bevarande av löne- och andra förmåner kvarstå i anställningen under en tid av 3 år för den som tillhör pensionsgrupp 1 och 2 år för den som tillhör pensionsgrupp 2.

Vi kan inte finna att nuvarande läge i fråga om arbetskraftstillgång vid de statliga verken skulle motivera särskilda åtgärder för att stimulera pensionerad personal till återanställning. Därest sådana i en annan situation skulle anses motiverade, är det enligt vår mening i första hand frågan om kontantlöneförmånernas storlek som har betydelse. Detta spørsmål har — förmodar vi — samband med de frågor 1951 års pensionskommitté har i uppdrag att utreda.

Beträffande de i motionerna nämnda frågorna om sjukledighetsersättning, fri läkarvård m. m. vill vi endast erinra om att den framtida utformningen av dessa förmåner f. n. håller på att utredas och att det sålunda icke är avgjort vad som i detalj skall gälla för de statsanställda efter den obligatoriska sjukförsäkringens ikraftträdande.

Stockholm den 1 mars 1954.

Statstjänarkartellen

HENRY AHLIN.